

Aelg. 28.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o ustawie zdrojowej.

Wysoki Sejmie!

W załatwieniu wniosku posła Władysława hr. Koziembrodzkiego, powziął Wysoki Sejm w dniu 16. listopada 1889 roku następującą uchwałę: „Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby po ponownem zbadaniu stosunków prawnych, administracyjnych, policyjnych i sanitarnych zdrojowisk i uzdrowisk krajowych, przedłożył na najbliższej sesyi projekt ustawy zdrojowej, obowiązującej wszystkie zdrojowiska i uzdrowiska krajowe, w których istnieją publiczne zakłady zdrojowe lub kąpielowe“.

Przystępując do wykonania tego polecenia Wydział krajowy przedstawia przede wszystkim stan obecny naszych zdrojowisk.

Materyału do tego dostarczyły nam po części odpowiedzi zakładów zdrojowych na nasz kwestyonarz, po części akty i rozporządzenia władz, udzielone nam z całą gotowością z c. k. Namiestnictwa, po części sprawozdania lekarzy zdrojowych, a po części nareszcie wykazy statystyczne naszego biura statystycznego. Rezultat tych badań przedkładamy w ogólnym

Alegat 1. ności w załączonym % wykazie.

Okazuje się z niego, że w kraju naszym znajdują się mniej lub więcej urządzone lub zaniedbane zdrojowiska w następujących miejscowościach: w Krynicy, Żegiestowie, Burkucie i Wysowy szczawy żelaziste — w Szczawnicy, Iwoniczu, Rymanowie szczawy sodowo-solne i jodowe — w Rabce, Truskawcu i Morszynie solanki jodowe i gorzkie — w Lubieniu, Swoszowicach, Krzeszowicach, Konopkówce, Pustomytach, Szkle, Majdanie i Wapiennem źródła siarczane. Zaś uzdrowisko, czyli stację klimatyczną posiada nasz kraj tylko jedną w Zakopanem, boć miejscowości jak Rudno-Zimnowoda, Brzechowice, Korczyn, Kulaszne, Sassów, Spas, Zawałów, Rozdół i inne, do których mieszkańcy miast w lecie dla wypoczynku wyjeżdżają, uzdrowiskami jeszcze nazwać nie można.

Nie przytaczamy tu także tych licznych miejscowości, w których wytryskują źródła mineralne, a to dla tego, że w nich albo nie było dotąd urządzonych zakładów zdrojowych, albo, jeżeli były, to już zaniechane zostały. Do tych należą: Głębokie, Latoszyn, Horyniec, Niemirów, Żabokruki, Podzamecze, Krościenko i t. d. W szczególności zaś przedstawiają nasze zdrojowiska następujące stosunki.

Krynica leży w powiecie nowosądeckim, na wysokości 586-8 metrów nad poziomem morza Bałtyckiego, jest własnością funduszu religijnego galicyjskiego, a zostaje pod

zarządem dyrekcji dóbr państwowych, posiada jedno źródło obfite szczawy wapniowo-żelazistej, znane przed stu laty, a drugie w Słotwinach szczawy sodowo-magnezyowo-żelazistej, używane dopiero od lat kilkunastu. Oprócz tych dwóch znajdują się źródła nieużywane Pelawy i Zdyniaka w Krynicy, a Sidora w Słotwinach. Zakład rozciąga się na terytoryach dwóch obszarów dworskich i dwóch gmin wiejskich: Krynicy i Słotwin, a w nim pobudowali domy liczni osadnicy. Sezon kąpielowy rozpoczyna się corocznie 20. maja a kończy 30. września. Prócz dwóch lekarzy zakładowych udziela swej pomocy sześciu innych doktorów wszech nauk lekarskich. Apteka jest w miejscu. Gości kąpielowych bywa średnio przeszło 4.000 rocznie. W łaźniach wydawano w przecięciu z ostatnich trzech lat rocznie po 31.000 kąpiel mineralnych, a po 15.000 borowinowych. W zakładzie wodoleczniczym leczyło się po 600 osób. Rozsyłano zaś wody po 25.000 flaszek rocznie.

Oprócz tego używane tu bywają jako środki lecznicze: kąpiele gazowe i igliwiowe, żętyca, kefir, gimnastyka i mięsienie.

Na gruntach zakupionych pobudowali się liczni osadnicy; tym sposobem rozporządza zakład 1.400 pokojami mieszkalnymi, ma wspaniały dom zdrojowy, dwie łaźni o 133 wannach, trzy hotele, kilka restauracji, kilka mleczarni, dwie cukiernie, dwie wypożyczalnie książek, orkiestrę zdrojową, teatr, sklepy i rękodzielników wszelkiego rodzaju. Poczta rządowa i urząd telegraficzny są na miejscu. Budowa kościoła jest na ukończeniu. Stacja kolei w Muszynie jest połączoną z zakładem drogą bitą o 10 kilometrach.

Właściwego statutu Krynica nie posiada. Projekt bowiem statutu, uchwalony przez Wysoki Sejm w roku 1881 nie otrzymał sankcji Jego ces. i król. Mości (najwyższe postanowienie z dnia 28. kwietnia r. 1882). Od 1. lipca 1877 obowiązuje w Krynicy rodzaj statutu pod nazwą prowizorycznej instrukcji dla komisji zdrojowej. Wydana ona została rozporządzeniem c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 29. maja 1877 l. 2.422. Instrukcja ta ustanawia komisję zdrojową, której zadaniem jest wspierać zarząd (Verwaltung) w usiłowaniu ku podniesieniu zakładu. Członkowie tej komisji są: Starosta nowo sądecki jako przewodniczący, rzadca (Brunnenverwalter) jako zastępca przewodniczącego, lekarz zdrojowy, przełożony obszaru dworskiego (jeżeli nim nie jest rzadca), naczelnik gminy Krynica, dwóch członków gminy osiadłych w zakładzie, nareszcie dwóch wybranych z pośród lekarzy ordynujących w Krynicy. W roku 1880 wydała dyrekcja dóbr państwowych w Galicyi regulamin łaźni (Badeordnung), przepisujący sposób wydawania kąpiel w łaźniach.

Pierwszy paragraf tego regulaminu opiewa:

„C. k. zarządca zdrojowy jest bezpośrednim kierownikiem c. k. zakładu zdrojowego“.

Do wykonywania policyi nad obcymi deleguje c. k. Namiestnictwo na sezon kąpielowy c. k. komisarza. Wysokie Ministerstwo, jako administrator własności funduszu religijnego, otacza to zdrojowisko szczególniejszą swą opieką, czyniąc znaczne wkłady w celu urządzenia zakładu wedle wymogów nauki.

Taksa kąpielowa pierwszej klasy ustanowioną jest na 3 zł. od osoby, a na muzykę także 3 zł., drugiej klasy zaś po 1 zł. 50 ct. tak od kuracyi, jak od muzyki.

Żegiestów, położony w pow. nowosądeckim na gruntach obszaru dworskiego jest własnością spadkobierców Dra Karola Medweckiego i przez nich administrowany, posiada źródła szczawy ziemno-żelazistej. Rady lekarskiej udzielał prócz lekarza zakładowego drugi doktor medycyny. Apteka jest w porze kąpielowej na miejscu. Gości bywa rocznie około 500, pokoi mieszkalnych jest 300, wanien w łaźniach 38, kąpiel mineralnych i borowinowych wydaje się rocznie około 6.000, a wody rozsyła się 61.000 flaszek. Kąpiele rzeczne w Propadzie są bardzo używane.

Zakład został otwarty w roku 1848. Właściwego zezwolenia na otwarcie zakładu odszukać nie można; jest tylko dekret gubernium w Krakowie z 12. listopada 1851 roku

l. 14.754, który zezwala na oddzielenie z gruntów rustykalnych części parcel w celu urządzenia zakładu zdrojowego i kąpielowego. Dopiero w roku 1886 29. marca ogłasza sąd obwodowy w Nowym Sączu do l. 1.966, że firma handlowa zakładu zdrojowo-kąpielowego i sprzedaży wody mineralnej w Żegiestowie została zaprotokołowaną. Statutu zakład nie posiada żadnego. Regulamin zastępuje ogłoszenie z maja 1888. Ogłoszenie to wkłada na gości obowiązek meldowania się, wymienia, kto może być uwolniony od taksy kuracyjnej, naznacza ceny kąpeli, obsługi i za wypożyczanie książek z czytelnicy, wzywa nareszcie do utrzymywania porządku i czystości. Taksa kuracyjna wynosi od osoby 3 zł., a za muzykę 2 zł. — Okręgu ochronnego nie ma. Sezon trwa od 1. czerwca do 30. września. Stacja kolei żelaznej, poczta i telegraf są na miejscu.

Burkut, zdroj położony w obrębie gminy Hryniawa w powiecie kosowskim, należy do c. k. zarządu dóbr i lasów skarbowych w Jaworniku, posiada obfite źródło szczawy alkaliczno-żelazistej, dom gościnny o 14 pokojach i łazienki o 6 wannach. Gości zwiedzało to zdrojowisko w ostatnich trzech latach po 24 rocznie, kąpiel wydawano po 1.000, a wody sprzedawano po 7.000 flaszek. Taksę za używanie wody i kąpiel pobierano po 3 zł. miesięcznie, zaś za flaszkę dwulitrową wody mineralnej 2 centy. Ani koncesyi, ani statutu, ani instrukcyi nie ma. Administrację prowadzi zarząd dóbr w Jaworniku. Najbliższe stacje kolei są w Śniatynie i Kołomyi. Z Burkutu do Kosowa jest 54 kilometry drogami gminnymi.

Szczawnica leży w powiecie nowotarskim, na wysokości 500 metrów nad poziomem morza. Zdroje jej znane były już w roku 1780; posiada sześć źródeł szczawy sodowo-solnej i sodowo-żelazistej, z których cztery, t. j. Józefiny, Magdaleny, Szczepana i Waleryi znajduje się w górnym zakładzie, dwa zaś, Szymona i Wandy w zakładzie na Międzyusiu. Cały zakład zdrojowy jest własnością Akademii umiejętności w Krakowie, jednak tylko górny pozostaje w jej własnej administracyi, dolny zaś zakład na Międzyusiu zostaje aż do r. 1910 w dzierżawie Dra Kołaczekowskiego. Obszar zaś dworski w Szczawnicy należy do innego właściciela. Goście kąpielowi mieszkają nie tylko w obu zakładach, lecz także w obu wsiach wyżnej i niższej, tudzież na obszarze dworskim. Tym sposobem ma to miejsce kąpielowe do dyspozycyi gości około 1.000 pokoi. Łazienki mieszczą 25 wanien. Oprócz tego znajduje się tu zakład wodoleczniczy i jedyny w kraju zakład inhalacyjny wzorowo urządzony, tudzież kąpiele rzeczne w Ruskim potoku i Dunajcu. Frekwencya roczna wynosiła w ostatnim trzechleciu średnio po 3.042 gości, kąpeli wydawano po 3.259, a wody wysyłano po 111.836 flaszek. Lekarzy bywało oprócz zakładowego po siedmiu. Apteka jest w miejscu. Statut wydany został dla Szczawnicy reskryptem c. k. Namiestnictwa l. 43.401 w roku 1860 na mocy upoważnienia c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych (l. 23.305/1860). Statut ten powierza czuwanie (Uibewachung) nad zakładem komisji zdrojowej, złożonej z naczelnika powiatu krościńskiego, z komisarza politycznego, z właściciela zakładu, z lekarza zdrojowego, z jednego członka spółki balneologicznej i wójta Szczawnicy wyższej. W składzie tej komisji zaszła z biegiem czasu zmiana o tyle, że w niej zasiada zamiast naczelnika powiatu krościńskiego, starosta nowotargski, a zamiast reprezentanta spółki balneologicznej, która się rozwiązała, reprezentant zakładu na Międzyusiu.

Tem samym wyżej powołanem rozporządzeniem z roku 1860 wydało c. k. Namiestnictwo instrukcyę dla komisji zdrojowej i dla lekarza zakładowego, określając bardzo szczegółowo ich obowiązki; zaś w roku 1887 rozporządzeniem l. 34.218 postanowiło — z upoważnienia c. k. Ministerstwa (l. 18.102/86) — że inspektorem zdrojowym ma być c. k. urzędnik, o ile możliwości conceptowy, płatny z taks zdrojowych bez jakiegokolwiek obciążenia funduszu państwowego. Taksa kuracyjna wynosi 3 zł., a od muzyki 2 zł. Okręgu ochronnego nie ma. Sezon trwa od 20. maja do 20. września. Najbliższa stacja kolei żelaznej znajduje

się w Starym Sączu, jest połączoną z zakładem drogą krajową o 41 kilometrach. Poczta i telegraf są na miejscu.

Wysowa, wieś w powiecie gorlickim, własność pana Bertrand i Spółki, posiada pięć źródeł szczawu sodowo-solnej i żelazistej, mianowicie źródła Rudolfa, Bronisławy, Wandy, Józefa i słone. Łazienki mieszczą 23 wanien, a pomieszkania 45 pokoi. Do użytku gości służy przyrząd do wdychiwania zgęszczonego powietrza i kąpiele rzeczne w Ropie. Gości bywało w przecięciu po 183 rocznie, kąpiel wydawano po 2.333, wody sprzedawano po 15.628 flaszek, a soli po 183 kilogramów. Lekarz dojeżdża, apteki nie ma w miejscu, poczta w Ujściu ruskim, a najbliższa stacja kolei w Gorlicach, połączona z Wysową drogą o 35 kilometrach, po części gminną. Zakład otwarty został w roku 1883 na podstawie koncesyi c. k. Namiestnictwa (L. 17.418/83.) Ani statutu, ani instrukcyi, ani komisyi zdrojowej, ani inspektora, ani okręgu ochronnego nie ma. Taksy nie pobiera żadnej, administracyę prowadzi właściciel. Sezon trwa od 15. czerwca do 15. września.

Iwonicz, w powiecie krośnieńskim, leży 410 metrów nad poziomem morza. Zakład istniał już w roku 1630, wskrzeszony został w roku 1834, rozciąga się cały na obszarze dworskim, jest własnością hr. Załuskiego, posiada pięć źródeł szczawu słono-jodowej zawierającej brom, mianowicie źródła Karola, Amelii, Heleny, Józefa, Adolfa i Bełkotkę. Oprócz lekarza zakładowego bywa w porze kąpielowej dwóch innych doktorów. Apteka jest w miejscu. Gości bywa po 1.521 rocznie, pokoi jest 600, hoteli trzy, łąziebnych domów trzy z 144 waniami. Kąpieli wydaje się rocznie około 23.670, wody rozsyła się po 43.810 flaszek, soli zaś wylugowanej 1.213 kilogr. Jest tu także przyrząd inhalacyjny i zakład wodoleczniczy. Żętyca i kefir bywają używane.

Statutu Iwonicz nie posiada. Taksa kuracyjna ustanowioną została rozporządzeniem c. k. Namiestnictwa (L. 19.059) w roku 1881 na 5 zł. od osoby. Administracyę zakładu prowadzi dyrekcya ustanowiona przez właściciela. Ani komisyi, ani inspektora nie ma. Okręg ochronny ustanowiony został przez c. k. starostwo górnicze w Krakowie reskrytem z dnia 23 kwietnia 1884 L. 601. C. k. Namiestnictwo zatwierdziło to orzeczenie (L. 52.989/84).

Instrukcyi lub regulaminu urzędownie zatwierdzonych nie ma, za to dyrekcya zakładu ogłasza co roku porządek domowy i ustanawia cennik za pomieszkania, kąpiele, wodę, sól, obsługę i powozy. Sezon kąpielowy trwa od 20 maja do 30 września. Stacja kolei Iwonicz znajduje się na terytoryum gminy Leżany i jest połączoną z zakładem drogą żwirową o 13 kilometrach. Poczta i telegraf znajdują się w zakładzie.

Rymanów, położony w powiecie sanockim. Zakład odległy od miasteczka tego samego nazwiska trzy kilometry, rozciąga się na gruntach trzech gmin: Posady górnej, Deszna i Wołuszowej, zostających w posiadaniu Anny hr. Potockiej; posiada trzy źródła szczawu słonej jodo-bromowej, Celestyny, Tytusa i Klaudii; łazienki o 83 wannach i pokoi mieszkalnych 260. Jest tu także kolonia wakacyjna dla dzieci skrofulicznych, dwóch lekarzy oprócz zakładowego i filia apteki. Gości bywało w ostatnim trzechleciu średnio po 966 rocznie, w roku bieżącym było ich do połowy sierpnia 1.133. Kąpieli wydawano po 18.920, w roku bieżącym wydano już 21.870, wody sprzedawano po 2.294 flaszek, a soli po 571 kłgr. Jako środki lecznicze używane bywają oprócz picia wody i kąpeli mineralnych, także kąpiele natryskowe, elektryczność, mięsienie, gimnastyka, kefir i żętyca.

Zakład został otwarty w roku 1881. Koncesyę wydało c. k. Namiestnictwo (L. 22.605/81.) na wniosek krajowej Rady zdrowia. C. k. ministerstwo skarbu zezwoliło (L. 8.080/84.) na założenie zakładu, używanie źródeł mineralnych, rozsyłanie wody i wyrabianie soli jodowej, wszystko wyłącznie w celach leczniczych. Statutu zakład dotychczas nie posiada, ani okręgu ochronnego, dyrekcya jednak stara się o jedno i drugie u właściwych władz. Instrukcyi i inspektora nie ma, ma tylko rozporządzeniem c. k. Namiestnictwa

(L. 34.164/89) przyznaną takse kuracyjną i za muzykę razem po 4 zł. od osoby, a 7 zł. od rodziny. Zarząd zakładu prowadzi dyrektor ustanowiony z ramienia właścicielki. Sezon trwa od 1. czerwca do 30. września. Stacja kolei Rymanów oddaloną jest od zakładu 8 kilometrów.

Rabka leży w powiecie myślenickim 475 metrów nad poziomem morza. Zakład rozciąga się na gruntach obszaru dworskiego i plebańskich w Rabce i Słonem, jest własnością pana Juliana Zubrzyckiego, posiada cztery źródła słono-jodowo-bromowe: Rafaeli, Maryi, Krakusa i Kazimierza, otwarty został w roku 1864 za zezwoleniem c. k. Ministerstwa skarbu (l. 71.211/61), rozporządza domem łaźniowym o 40 wannach, traktyernią i pokojami dla gości w liczbie 300, ma lekarza zakładowego, oprócz którego ordynują w porze kąpielowej zazwyczaj i inni lekarze. Apteka jest sezonowa. Kolonia lecznicza szpitala św. Ludwika dla dzieci w Krakowie posiada tu własny budynek. Gości bywało w ostatnim trzechleciu rocznie po 1.032, kąpeli wydawano do 14.000, wody sprzedawano po 4.184 flaszek, a soli wylugowanej po 637 kgr. — Statutu zakład nie posiada, lubo się o takowy stara. Projekt został przedłożony c. k. Namiestnictwu i znajduje się w radzie zdrowia dla dania opinii. Komisji zdrojowej dotąd nie ma, aczkolwiek powinna była być już w życie wprowadzoną, a to na mocy rozporządzeń c. k. krakowskiej komisji namiestniczej z r. 1864 (l. 9.828 i l. 14.814). Rozporządzenia te były urgowane w roku 1888 reskryptem c. k. Namiestnictwa l. 38.358. Instrukcja tymczasowa wydana w roku 1876 przez zarząd obowiązuje dotychczas i zawiera: cenę potraw w traktyerni i kąpiel w łaźniach, porządek łaźniowy i najem mieszkań. Taksa kąpielowa ustanowioną została reskryptem c. k. Namiestnictwa w roku 1864 (l. 9.942) na 3 zł. z dodatkiem 2 zł. na muzykę. Administrację zakładu powierzył właściciel rządcy. Inspektora rządowego nie ma. Okręgu ochronnego zakład także nie ma. Stacja kolei, poczta i telegraf znajdują się w miejscu.

Truskawiec wieś położona w powiecie drohobyckim jest własnością ksiąząt Sapiehów, posiada siedm źródeł słonych i siarczanych jako to: zdroje Maryi, Zofii, Bronisławy, Edwarda, na Lipkach, Nafty i Surowicy. Zakład rozporządza 378 pokojami gościnnymi, kilkoma traktyerniami, trzema łaźniakami o 69 wannach, w których wydawano w przecięciu rocznie po 19.151 kąpiel, między temi mineralnych 17.093, borowinowych 2.004, a igliwiowych 54. Oprócz lekarza zakładowego przebywa tu specjalista w leczeniu miesięnnem. Gości było w roku 1889 przeszło 1.180 a rodzin 662. — Statut i instrukcje były wydane w roku 1860 reskryptem c. k. Namiestnictwa (l. 11.400). Wtedy była właścicielką tych dóbr c. k. kamera. Statut ten poruczał dyrekcję zakładu komisji kąpielowej, złożonej z drohobyckiego c. k. verwaltera, z lekarza zdrojowego i inspektora kąpielowego. Tego ostatniego mianowała władza polityczna, a opłacała kamera z taks kuracyjnych. Dla każdego z tych trzech funkcyjaryszy wydaną była szczegółowa instrukcja. Od zmiany właścicieli statut ten obowiązuje ze zmianą osób. W roku 1882 zatwierdziło c. k. Namiestnictwo (l. 11.660) regulamin najmu pomieszczeń; a w roku 1889 (l. 31.032) ustanowiło takse kuracyjną na 4 zł. a od muzyki na 2 zł. O okręgu ochronnym nie ma ani mowy. Apteka sezonowa, poczta i telegraf są na miejscu. Stacja kolei Drohobycz połączoną jest z zakładem 8-mio kilometrową drogą krajową. Sezon trwa od 25. maja do 25. września.

Morszyn, położony w powiecie stryjskim, jest własnością towarzystwa lekarzy galicyjskich na korzyść funduszu wsparcia wdów i sierót po lekarzach wyznania chrześcijańskiego, posiada kilka źródeł solanki gorzkiej, z których tylko jedno Bonifacego bywa używane. Zakład rozporządza 35 pokojami dla gości, tudzież łaźniakami o 20 wannach do kąpeli solankowych i borowinowych. Prócz tych są tu urządzenia do kąpeli hydroterapeutycznych i słonecznych. Przeciętnie odwiedza zakład co roku 80 osób, sprzedaje się wody 4.000 flaszek i 500 kgr. soli. Lekarz hydropata mieszka w zakładzie; poczta, telegraf i stacja kolei znajdują się w miejscu.

Zakład otwarty został w roku 1878 na mocy koncesyi c. k. Namiestnictwa (L. 31.147), następnie zmieniono w roku 1880 (L. 17.110) nazwę na: „Zakład zdrojowy solankowo-borowinowy“, i wydano równocześnie pozwolenie na wprowadzenie w handel produktów zakładu pod nazwą: „Sól morszynska i borowina mrówczana z Morszyna“. Statutu zakład nie posiada, o okręg ochronny nie postarano się. Zarząd wykonuje lekarz zakładu, a policję miejscową przełożony obszaru dworskiego. Wyrób produktów, folwark, równie jak zakład wydzierżawione są różnym przedsiębiorcom. Sezon rozpoczyna się 1. maja a kończy się ostatniego września.

Lubień, położony w powiecie gródeckim 275 m. nad poziomem morza, jest własnością barona Brunickiego, posiada trzy źródła siarczane: Ludwika, Rudolfa i Heleny. Do użytku gości jest w zakładzie 150 pokoi, a we wsi u włościan około 250. Łazienki obejmują 80 wanien. Gości bywa w przecięciu po 1.700 rocznie, kąpiel wydaje się po 22.620 siarczanych, 488 błotnych, a 307 parowych. Oprócz tych bywają używane kąpiele rzeczne w Weeszyce. W porze kąpielowej jest tu lekarz zakładu. Poczta i telegraf w miejscu, najbliższa stacya kolei znajduje się w Gródku, połączonym z zakładem drogą bitą o 8 kilometrach. Odległość od Lwowa szosą wynosi 26 kilometrów. Zakład otwarty został przed stu laty. Statutu właściwego nie posiada, jest tylko reskrypt c. k. Namiestnictwa z roku 1877 L. 6.687 ustanawiający pod nazwą statutu taksę kąpielową na 4 zł. od osoby. Wtym samym roku 1877 wydała dyrekcya zakładu regulamin łaźni, który do dziś dnia obowiązuje. Administracya znajduje się w ręku dyrektora ustanowionego przez właściciela. Komisji zdrojowej nie ma, inspektora zdrojowego także nie ma. Policję wykonuje w zakładzie przełożony obszaru dworskiego, a we wsi wójt. O okręg ochronny nie starano się. Sezon trwa od 25 maja do 20 września.

Swoszowice, leżą w powiecie wielickim, są własnością pana Franciszka Starzewskiego, posiadają dwa źródła siarczane, główne i Napoleona, łaźienki o 30 wannach, a pokoi dla gości w samym zakładzie 73. Gości bywa rocznie około 340, kąpeli wydaje się około 3.900. Lekarz zakładowy, poczta, telegraf i stacya kolei są w miejscu. W pobliżu zakładu znajdują się rządowe kopalnie siarki. Zakład otwarty został w roku 1811. Obecnie stara się o statut. Taksa ustanowiona rozporządzeniem c. k. Namiestnictwa na 4 zł. 50 ct. od używających kąpiel, a na 2 zł. 25 ct. od niekąpiących się. C. k. starostwo górnicze w Krakowie przyznało zdrojowisku temu okręg ochronny ogłoszeniem z dnia 4. grudnia 1888 roku L. 2.064 (Dz. ust. kraj. Cz. V. Nr. 18), a to na podstawie opinii c. k. rady zdrowia i przepisów §. 18. ustawy górniczej, stosownie do opinii znawców geologów i w porozumieniu z c. k. starostwem w Wieliczce. Sezon trwa od 15. czerwca do 15. września.

Krzeszowice, miasteczko w powiecie chrzanowskim, własność Andrzeja hr. Potockiego, posiadają dwa źródła wody siarczanej, główne i Zofii. Pokoi dla gości jest w zakładzie 15, w miasteczku zaś o wiele więcej. Łazienki obejmują 12 wanien. Gości bywa w przecięciu po 157 rocznie, kąpeli wydawano po 2.949. Lekarz, apteka, poczta, telegraf i stacya kolei żelaznej znajdują się w miejscu. Zakład istnieje od dawnych lat, nie ma żadnego statutu, ani koncesyi, ani instrukcyi, nie pobiera też żadnej taksy, jest administrowany przez zarząd dóbr Krzeszowickich. Sezon trwa całe lato.

Konopkó wka położona w powiecie tarnopolskim, własność Józefy hr. Rejowej, posiada źródło siarczane znany z dawnych czasów. Kronika z roku 1675 wspomina, że się tam obrońcy Trembowli z ran leczyli. Zakład rozporządzał aż do pożaru, który go w roku bieżącym nawiedził, 52 pokojami i łaźniakami o 68 wannach. Gości bywało tu dawniej tysiącami, w r. 1889 tylko 330 osób, a kąpiel wydano 9.845. W zakładzie ordynuje lekarz doktor medycyny, zajmujący się leczeniem wodą, elektrycznością, gimnastyką i mięsieniem. W Mikulińcach, odległych o 1 kilometr mieszka drugi lekarz i znajduje się apteka. Zakład nie

posiada ani koncesyi, ani statutu, ani regulaminu, taksy nie pobiera żadnej, a administruje nim rządca majątku. Najbliższa stacya kolei znajduje się w Tarnopolu, jest połączoną z Mikułincami szosą o 19 $\frac{1}{2}$ kilometrach.

Pustomyty, wieś w powiecie lwowskim, jest własnością hr. Grocholskiego, posiada źródło siarczane i zakład kąpeli siarczanych i borowinowych. Dla użytku gości utrzymuje zarząd 24 pokoi, a w łazienkach 19 wanien. Jest tu nadto łaźnia parowa i tusze. W ostatnich trzech latach mieszkało w zakładzie 169 osób, nie licząc tych, którzy dla brania kąpiel dojeżdżali do zakładu, gdyż stacya kolei znajduje się w samym zakładzie. Od roku 1886 do roku 1889 wydano kąpiel 2.314. Podczas sezonu kąpielowego czynnym tu jest lekarz zakładowy. Zakład został otwarty w roku 1880 za pozwoleniem c. k. Namiestnictwa. Takse kąpielową ustanowił były właściciel na 2 zł. od osoby, a 1 zł. za muzykę. Statutu i instrukcyi nie ma. Zarząd wykonuje właściciel przez swego oficjalistę. Policję miejscową wykonuje przełożony obszaru dworskiego.

Szkło położone w powiecie jaworowskim, jest własnością pana Jana Konopki, posiada źródło siarczane i łazienki o 24 wannach, dysponuje 56 pokojami dla gości, których bywa w przecięciu po 135 rocznie; kąpiel wydawano po 1.292. Znajduje się tu sanatorium wojskowe, urządzone na 40 łózek. Władze wojskowe delegują co roku na czas sezenowy c. i k. lekarza wojskowego. Zakład statutu nie posiada, administrowany bywa przez zarządcę. Odległość ode Lwowa wynosi szosą 40 kilometrów.

Majdan średni (Opraszyna) w powiecie nadwórniańskim, posiada dwa źródła siarczane, łazienki o 10 wannach i pokoi 32. Gości bywa rocznie około 30, kąpiel wydaje się około 750. Oprócz siarczanych używane bywają kąpiele borowinowe i rzeczne. Lekarz mieszka w miejscu. Właścicielami są spadkobiercy Dra Dubsza. Sezon trwa przez lipiec i sierpień. Poczta znajduje się w Ottynii, odległej 8 kilometrów drogą gminną.

Wapienne położone w powiecie gorlickim, źródło siarczane wytryska na obszarze dworskim wsi Pagorzyna, będącej własnością pani Wandy Wittigowej. Dysponuje 6 pokojami dla gości i łazienkami o 12 wannach. Gości bywa rocznie po 9, kąpiel wydaje się po 120. Lekarza, apteki, koncesyi i statutu nie ma. Poczta i najbliższa stacya kolei znajduje się w Gorlicach.

Zakopane leży w powiecie nowotarskim u stóp Tatr na wysokości 820 metrów nad poziomem morza Bałtyckiego, jest jedynem w kraju naszym uznanem uzdrowiskiem. C. k. Namiestnictwo uznało je stacyą klimatyczną reskryptem z dnia 2. lipca 1885 l. 66.258. Dobra Zakopańskie są wprawdzie własnością hr. Zamojskiego, stacya jednak klimatyczna obejmuje tylko obszary samej gminy wiejskiej, tudzież parcel nabytych z posiadłości dworskiej, na której pobudowano dworzec, wille i zakłady wodolecznicze. Obecnie liczy Zakopane około 250 domów mieszczących przeszło 700 pokoi gościnnych, posiada trzy hotele, aptekę, cukiernię, trzy restauracye, dwa sklepy, urząd pocztowy i telegraficzny. Są tu dwa zakłady wodolecznicze: jeden Dr. Wenantego Piaseckiego na Klemensówce, otwarty w roku 1882 na podstawie reskryptu c. k. Namiestnictwa (l. 67.205), drugi Dr. Andrzeja Chramca koncesyowany rozporządzeniem c. k. Namiestnictwa roku 1887 (l. 28.677). Na granicy Zakopanego znajdują się naturalne cieplice, posiadające zimą i latem wodę o temperaturze 17° R. Bywają używane do letnich kąpiel. W samej zaś stacyi klimatycznej są licznie odwiedzane kąpiele rzeczne basenowe z tuszami, będące własnością p. Józefa Sieczki. W roku ubiegłym urządzoną została żętyczarnia, dostarczająca oprócz żętycy także kefiru. Gości było w 1889 roku 1875, zaś w roku bieżącym do połowy sierpnia 2.300. Wzrost ten frekwencyi jest zdumiewający. Sezon letni rozpoczyna się 15. czerwca, a kończy 15. września. Bywają jednak rodziny, które nie tylko lato, ale i zimę przepędzają w Zakopanem. Uzdrowisko to zawdzięcza swój

związek i wzrost widoczny Drowi Chałubińskiemu, Towarzystwu tatrzańskiemu, lekarzom, którzy tu swe zakłady wodolecznicze założyli, nareszcie rodzinom gości, którzy się tu zakupili i pobudowali. Posiada ono statut przez c. k. Namiestnictwo w roku 1885 (l. 60.205) wydany, a w roku 1889 rozporządzeniem z 16. stycznia l. 64.716 zmieniony. Statut ten ustanawia do zawiadywania sprawami stacyi klimatycznej Wydział gospodarski pod nadzorem c. k. starosty nowotargskiego, a do sprawowania policyi komisarza rządowego. Wydział gospodarski składają: naczelnik gminy, lekarz stacyi, dwóch delegatów Towarzystwa tatrzańskiego, delegat pierwszego zakładu wodoleczniczego na Klemensówce, delegat właścicieli domów zbudowanych na gruntach nabytych z obszaru dworskiego i czterech członków wybranych przez Radę gminną zakopańską na lat dwa. Lekarza stacyi zatwierdza c. k. Namiestnictwo na przedstawienie Wydziału gospodarczego, a opłaca kasa tegoż Wydziału. C. k. Komisarz bywa opłacany z taksy kuracyjnej, którą c. k. Namiestnictwo (l. 66.258/85) ustanowiło na 2 zł. od osoby, a na 5 zł. od rodziny. Najbliższe miasto jest Nowy-Targ, połączony z zakładem drogą przez kraj wybudowaną i subwencyonowaną o 25 kilometrach. Najbliższa stacya kolei znajduje się w Chabówce, oddalanej o 43 kilometrów.

Z powyższego przeglądu okazuje się, że ze znanych w kraju zdrojowisk, tylko siedm cieszy się stosunkowo większą frekwencyą gości. I tak: Krynica wykazuje ich 4.000 rocznie — Szczawnica przeszło 3.000 — Lubień i Iwonicz nad 1.500 — Truskawiec i Rabka nad 1.000, a Rymanów blisko tysiąca. W sześciu zdrojowiskach bywa od 100 do 500 gości, a w reszcie zaledwie niżej stu.

Właścicielami zakładów są zazwyczaj właściciele obszarów dworskich, w których się zdrojowiska znajdują, z wyjątkiem Szczawnicy, gdzie właścicielką zakładu jest krakowska Akademia umiejętności, podczas kiedy obszar dworski do kogo innego należy, tudzież Zakopanego, gdzie właściciela stacyi klimatycznej nie ma, lecz są właściciele pojedynczych parcel, leżących w granicach stacyi klimatycznej, zajmującej obszary gminy wiejskiej i gruntów nabytych z posiadłości dworskiej, na których pobudowano domy i zakłady wodolecznicze. Właścicielem dóbr Zakopańskich jest kto inny.

Ośm zdrojowisk znanych i używanych bywało już przed stu laty. Dla tych nie odnaleziono ani aktu koncesyi, ani daty otwarcia zakładu. Zdrojowiskami temi są: Krynica, Szczawnica, Iwonicz, Truskawiec, Lubień, Konopkówka, Swoszowice i Krzeszowice. Sześć otwartych zostało między rokiem 1848, a 1885 za zezwoleniem c. k. Namiestnictwa, wydanem na podstawie ustawy sanitarnej z roku 1870 lub dawniejszych przepisów. Reszta zdrojowisk nie posiada koncesyi. Statut właściwy posiadają tylko Szczawnica, Truskawiec i Zakopane. W Krynicy zastępuje statut prowizoryczna instrukcyja. Szczawnica, Rabka i Truskawiec rządzą się osobnemi instrukcyjami.

Żegiestów, Iwonicz, Rymanów, Rabka i Lubień ogłaszają regulamin, czyli porządek łąziebny i domowy. Reszta zakładów zdrojowych nie posiada ani statutu obowiązującego cały zakład, ani instrukcyi obowiązującej funkcyonaryuszy, ani regulaminu obowiązującego tak gości jak służbę zakładu.

Okręg ochronny został przyznany przez właściwe władzy Iwoniczowi i Szwoszowicom. — Tyle z przeglądu.

Nadto zauważyć należy, że te zdrojowiska cieszą się większą frekwencyą i mają znaczniejsze dochody, które nietylko posiadają wody skuteczne, lecz w które przedsiębiorcy i zapobiegliwi właściciele włożyli znaczne kapitały, w celu urządzenia wygod i przy-

jemności gościom kąpielowym, a do których dojazd jest ułatwiony czy to koleją żelazną, czy dobrą drogą.

Pierwszemu warunkowi t. j. skuteczności wód, same źródła i klimat zadosyć czynią. O wypełnieniu drugiego t. j. o zapewnienie gościom wygod postarać się powinni właściciele źródeł, czy to przez zawiązywanie spółek, czy przez ułatwianie chętnym nabycia gruntów pod budowę domów w zdrojowisku, czy nareszcie przez lokowanie kapitałów w swe zakłady. Do tego pomocną rękę podać im winny krajowe instytucje finansowe. Co do trzeciego warunku t. j. co do ułatwienia komunikacji, kraj w ostatnich latach już wiele uczynił, budując drogi i subwencyonując koleje, a wątpić nie można, że wedle potrzeby i więcej zrobi. Wysoki Rząd otacza dotąd swą opieką nasze zdrojowiska nie tylko udzielaniem koncesyj na otwarcie zakładów i na pobieranie taks, tudzież delegowaniem swoich urzędników, czy to na przewodniczących komisji, czy na inspektorów zdrojowych, ale głównie wkładami, jakie uczynił ku podniesieniu zdrojowiska w Krynicy. Uporządkowanie zaś stosunków administracyjnych, sanitarnych, policyjnych i prawnych, a właściwie — o ile to być może — ujednostajnienie tych stosunków, ma na celu przedłożony projekt ustawy.

Ustawa z dnia 30. kwietnia 1870 roku o organizacyi publicznej służby zdrowia zalicza w §. 2. lit. b) do zakresu działania administracyi państwa: „nadzór zwierzchniczy nad kąpielami leczniczymi i zdrojowiskami a następnie pozwolenie na wznoszenie takich zakładów prywatnych“.

Na tej podstawie udzielało c. k. Namiestnictwo dotychczas pozwolenia na otwarcie zakładów zdrojowych i na tej podstawie wydało statut dla Zakopanego w roku 1889.; zaś statuta dla Szczawnicy i dla Truskawca wydało w r. 1860 w moc specjalnych upoważnień c. k. Ministerstwa.

Z uwagi jednak, że w sprawach zdrojowisk nie tylko same względy sanitarne w rachubę brać należy, ale także dobro kultury krajowej, z uwagi przeto, że sprawy zdrojowisk są istotnie sprawami kultury krajowej, z dalszej uwagi, że statut krajowy (w §. 18. I. 1.) uznaje wszelkie rozporządzenia dotyczące się kultury krajowej za sprawy krajowe, należące do zakresu działania reprezentacyi kraju, proponuje Wydział krajowy w przedłożonym projekcie do ustawy, ażeby wszelkie rozporządzenia dotyczące się zakładów zdrojowych lub uzdrowisk wydawane bywały przez c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym. Do takich rozporządzeń zaliczamy: pozwolenia na otwarcie zakładu, wydawanie statutów dla tych zakładów, wydawanie instrukcyi dla lekarza zakładu, zatwierdzanie regulaminów łaźniowych i porządków domowych, nareszcie ustanawianie wysokości taks kąpielowych i za muzykę.

Uwzględniając różnorodność stosunków naszych zdrojowisk, jesteśmy zdania, że niepodobna ułożyć statutu, któryby wszystkie nasze zdrojowiska i uzdrowiska zarówno mógł obowiązywać, choćby dla tego, że skład komisji zdrojowej nie może być we wszystkich zakładach jednakowy, lecz musi się stosować do obszaru, który zakład zajmuje, do prawnych stosunków własności, do liczby osadników, do frekwencyi gości, nareszcie do rozwoju zakładu. Z tych powodów proponujemy w §. 6, ażeby w skład ustanowionej ustawą komisji zdrojowej wchodził we wszystkich zakładach zdrojowych: reprezentant władzy nadzorczej, właściciel i organa zakładu, tudzież przełożeni miejscowych władz autonomicznych. Czy jednak w zakładach, cieszących się liczniejszą frekwencyą gości, odwiedzanych przez większą liczbę lekarzy, i w takich, w których się osiedlili właściciele realności, mają być do komisji zdrojowej powołani reprezentanci gości, lekarzy lub osadników, pozostawiamy do oceny władzom wydającym statuta, upoważniając je ustawą do orzeczenia w każdym poszczególnym statucie, czy i kogo powołać należy.

W §. 13. przypominamy, że władze górnicze orzekają o przyznaniu okręgu ochronnego dlatego, ażeby interesowani mogli zawczasu zapobiedz ubytkowi lub nawet zniknięciu źródłu mineralnego przez nieogłędne poszukiwania za naftą, siarką, węglem lub innym minerałem.

W §. 14. wskazujemy na §. 365. ustawy cywilnej w nadziei, że władze polityczne, do których kompetencji orzeczenie w sprawach wywłaszczenia należy, zechcą uznać rozwój zdrojowisk za sprawę dobra publicznego.

Tem zapatrywaniem wiedziony Wydział krajowy przedkłada Wysokiej Izbie projekt do ustawy urządzającej stosunki zdrojowisk i uzdrowisk kraju naszego z wnioskiem:

Alegat 2.

„Wysoki Sejm raczy uchwalić załączoną ustawę zdrojową“.

Lwów dnia 29. sierpnia 1890.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

Tarnowski w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Franciszek Hozard w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Faint table with multiple columns and rows, possibly a ledger or record book. The content is illegible due to fading.

Alegat I.

Zdrojowiska

Miejscowość	Powiat	Właściciel	Źródła			Apteka	Ilość		
			rodzaj	ilość	Ilość lekarzy		pokoje	wanien	gości
Krynica	Nowy Sącz	Fundusz religijny	szczyawy żelaziste	2	8	stała	1.400	133	4.000
Żegiestów	"	Spadkobiercy Dra Medweckiego		2	1	sezonowa	300	38	500
Burkut	Kossów	C. k. Kamera	szczyawy sodowo- solne	1	—	—	14	6	24
Szczawnica	Nowy Targ	Akademia umiejętności		6	8	stała	1.000	25	3.042
Wysowa	Gorlice	P. Bertrand	szczyawy jodowe	5	—	—	45	23	183
Iwonicz	Krosno	hr. Załuski		5	3	stała	600	144	1.521
Rymanów	Sanok	hr. Potocka	solanki	3	3	sezonowa	260	83	966 w r. 1890 1.133
Rabka	Myślenice	P. Zubrzycki		4	1	sezonowa	300	40	1.035
Truskawiec	Drohobycz	ks. Sapiehowie	siarczanne	7	2	sezonowa	378	69	1.183
Morszyn	Stryj	Towarz. lekarzy galicyjskich		1	1	sezonowa	35	20	80
Lubień	Gródek	br. Brunicki	siarczanne	3	1	—	400	80	1.700
Swoszowice	Wieliczka	P. Straszewski		2	1	—	73	30	340
Krzeszowice	Chrzanów	hr. Potocki	siarczanne	2	1	stała	15	12	157
Konopkówka	Trembowła	hr. Rejowa		1	2	—	52	68	330
Pustomyty	Lwów	hr. Grocholski	siarczanne	1	1	—	24	19	54
Szkło	Jaworów	P. Konopka		1	—	—	56	12	134
Majdan	Nadwórna	Spadkobiercy Dra Dubsa	siarczanne	2	—	—	32	10	30
Wapienne	Gorlice	P. Wittigowa		1	—	—	6	12	9
Zakopane	Nowy-Targ	stacya klimatyczna	—	—	3	sezonowa	700	—	2.300

w Galicyi.

Ilość wydanych			Zakład otwarty w roku	Statut z roku	In- struk- cja z roku	Okręg ochron- ny	T a k s a		Sezon trwa od do	U w a g a
kąpiele	flaszek wody	solu kilogr.					kura- cyjna	od muzyki		
46.000	25.000	—	przed 100 laty	—	1877	—	I. 3.— II. 1.50	3.— 1.50	20/5—20/9	Jest tu zakład wodolecz- niczy i dietetyczny, kąpiele igliwiowe i borowinowe.
6.000	61.000	—	1848	—	1888	—	3.—	2.—	1/6—30/9	Kąpiele rzeczne w Po- pradzie.
1.000	6.939	—	—	—	—	—	3.—	—	1/6—30/9	
3.259	111.836	—	przed 100 laty	reskr. c. k. Namiestnic. L. 43.401 z r. 1860.	1860 1887	—	3.—	3.—	20/5—20/9	Zakład wodoleczniczy i inhalacyjny. Szpital dla ubo- gich. Kąpiele rzeczne.
2.333	15.628	183	1833	—	—	—	—	—	15/6—15/9	Przyrząd inhalacyjny. Ką- piele rzeczne.
23.670	43.810	1.213	1630 odnowiony 1834	—	—	1884	5.—	—	20/5—30/9	Szpital dla dzieci św. Zofii, przyrząd inhalacyjny.
21.870	2.294	571	1881	—	—	—	2.—	2.—	20/5—30/9	Kolonja wakacyjna dla dzieci.
14.000	4.184	637	1864	—	1876	—	3.—	2.—	1/6—15/9	Dom kolonii leczniczej dla dzieci szpitala św. Lu- dwika.
19.151	—	—	przed 100 laty	reskr. c. k. Namiestnic. L. 11.400 z r. 1860.	1882	—	4.—	2.—	25/5—25/9	Kąpiele borowinowe i igliwiowe.
—	4.000	500	1878	—	—	—	—	—	1/5—30/9	Zakład wodoleczniczy, ką- piele borowinowe.
23.415	—	—	przed 100 laty	—	1877	—	4.—	—	25/5—25/9	Kąpiele rzeczne w We- reszycy.
3.900	—	—	—	—	—	1888	4.50	—	1/6—25/9	
2.949	—	—	przed 100 laty	—	—	—	—	—	1/6—25/9	
9.845	—	—	w 17-tym wieku	—	—	—	—	—	1/6—30/9	
771	—	—	1880	—	—	—	2.—	1.—	1/6—30/9	Łaźnia parowa.
1.292	—	—	—	—	—	—	—	—	1/6—30/9	
750	—	—	—	—	—	—	—	—	1/6—30/9	
120	—	—	—	—	—	—	—	—	1/6—30/9	
—	—	—	1884	1885 reskr. c. k. Namiestnic. L. 64.716 z r. 1889.	—	—	2.— 5.—	—	1/6—30/9	Dwa zakłady wodolecz- nicze, termy w Jaszczurówce.

Ustawa

z dnia roku, zarządzająca stosunki zdrojowisk i uzdrowisk w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim.

Zgodnie z uchwałą Sejmu mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim postanawiam co następuje:

§. 1.

Do otwarcia publicznego zakładu zdrojowego lub stacyi klimatycznej czyli uzdrowiska, potrzebnem jest zezwolenie władzy.

Zezwolenia tego udziela c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

§. 2.

Każdy zakład zdrojowy lub uzdrowisko winno mieć swój statut.

Statut wydaje c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

§. 3.

Statut ustanawia granice i organa zakładu, tudzież szczegółowy zakres działania tych organów.

§. 4.

Organami zakładu są:

- a) komisya zdrojowa lub wydział gospodarski;
- b) zarząd zakładu;
- c) lekarz zdrojowy.

§. 5.

Zadaniem komisyi zdrojowej lub wydziału gospodarskiego w ogólności jest staranie się o jak najpomyślniejszy rozwój zakładu, o dobro, wygody, rozrywki dla gości w zakładzie, oraz czuwanie nad tem, aby zakład zżądokolwiek szkody nie doznał.

W szczególności:

zawiaduje komisya lub wydział gospodarski funduszem zdrojowym w granicach przeznaczenia tego funduszu;

czyni wnioski co do ustanowienia, wysokości i zmiany taksy kąpielowej, oraz taksy na muzykę, uwalnia poszczególne osoby od opłaty tych taks, ustanawia opłaty od widowisk, zabaw, koncertów, teatrów, i t. d., oraz od urzędzeń utrzymywanych kosztem funduszu zdrojowego;

czyni wnioski co do ceny kąpiel, mieszkań i t. d.,
 proponuje właścicielowi zakładu ulepszenia, któreby w interesie zakładu uczynić wypadło;
 wzywa pomocy właściwych władz, gdyby zakładowi z jakiegokolwiek groziła szkoda lub uszczerbek.

Z zarządu funduszem zdrojowym składa komisya zdrojowa lub wydział gospodarski z końcem każdego roku rachunek i podaje takowy do publicznej wiadomości.

Przeciw uchwałam i zarządzeniom komisji służy prawo odwołania się do c. k. Namiestnictwa w ciągu dni czternastu.

§. 6.

Komisya zdrojowa składa się z następujących członków:
 z delegata, którego c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym wyznaczy,
 z właściciela zakładu lub jego zastępcy,
 z rządcy, czyli dyrektora zakładu,
 z lekarza zdrojowego,
 z naczelnika gminy i przelozonego obszaru dworskiego, ewentualnie z inspektora zdrojowego.

Czy oprócz powyżej wymienionych mają być do składu komisji zdrojowej powołani inni delegaci, czy to gości kąpielowych, czy lekarzy ordynujących w zakładzie, czy właściciele realności osiadłych w granicach zakładu, orzeka statut każdego poszczególnego zakładu.

§. 7.

Przewodniczącym komisji zdrojowej lub wydziału gospodarskiego, jest delegat wyznaczony przez c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym. On sprasza członków komisji do ukonstytuowania się. Zastępcę przewodniczącego oraz sekretarza i kasyera wybiera komisya większością głosów.

Okres urzędowania komisji określa statut.

§. 8.

Zarząd zakładu jest organem administracyjnym. Wykonywa on uchwały komisji zdrojowej lub wydziału gospodarczego powzięte we właściwym zakresie działania, o ile takowe nie naruszają praw prywatnych.

§. 9.

Lekarz zakładowy zawiaduje sprawami higienicznymi, sanitarnymi i terapeutycznymi zakładu. Jest on mianowany i opłacany przez właściciela zakładu.

Instrukcyja wydana wraz ze statutem przez c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym określa szczegółowo jego obowiązki.

§. 10.

W zakładach liczniej odwiedzanych nadzór państwowy nad policyą zdrowia wykonywany będzie przez inspektora zdrojowego, ustanowionego z ramienia c. k. Namiestnictwa. Pobory inspektora zdrojowego opłaca fundusz zdrojowy.

§. 11.

Tylko zakład posiadający własny statut może pobierać takse kąpielową oraz takse przeznaczoną na opłacenie muzyki.

Wysokość tych taks oznacza co lat dziesięć c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

Taksy te wpływają do funduszu zdrojowego.

§. 12.

Fundusz zdrojowy powstaje:

- a) z taks kąpielowych i taks na muzykę;
- b) z opłat pobieranych z widowisk, zabaw, koncertów i t. d.;
- c) z opłat pobieranych za używanie urządzeń utrzymywanych kosztem funduszu zdrojowego;
- d) z grzywien, jakieby na rzecz funduszu zdrojowego przyznane zostały; wreszcie
- e) z datków dobrowolnych i zapisów.

Fundusz zdrojowy ma być używany wyłącznie na zabezpieczenie źródeł, na upiększenie zakładu, na urządzenia służące do uprzyjemnienia gościom pobytu w zakładzie, na opłacenie muzyki i ewentualnie na opłacenie inspektora zdrojowego.

§. 13.

O przyznaniu okręgu ochronnego poszczególnemu zdrojowisku orzekają c. k. władze górnicze na podstawie §. 18. ustawy z dnia 23. maja 1854 Nr. 146. dz. u. p.

§. 14.

Orzeczenie, czy wywłaszczenie na podstawie §. 365. ustawy cywilnej ma być zastosowane na rzecz właściciela poszczególnego zakładu zdrojowego, należy do kompetencji c. k. władz politycznych.

§. 15.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie w dni trzydzieści po jej ogłoszeniu.

§. 16.

Wykonanie tej ustawy polecam Memu ministrowi spraw wewnętrznych.